

В результаті свого дослідження приходимо до висновку, що “чорні гумористи” використовують ті ж стилістичні прийоми для досягнення комічного ефекту, що й письменники конвенційної прози, зокрема сатирики-реалісти, тільки ці засоби по-іншому впливають на читача, залежно від того, яким світоглядом керується письменник. Отже, ті самі засоби можуть бути і конструктивними, і деструктивними. Іронія та пародія у “чорних гумористів” спрямовані не тільки на висміювання певних сторін навколишньої дійсності (що було характерним для сатириків-реалістів), а на буття взагалі, включаючи і власну особистість; тому ці засоби створення комічного набувають тут особливого “чорного”, трагічного та ірреалістичного відтінку.

Література

1. Вулс А. В лаборатории смеха. — М.: Изд-во художественной литературы, 1966. — 144 с.
2. Дземидок Б. О комическом. — М.: Прогресс, 1974. — 233 с.
3. Походня С.И. Языковые виды и средства реализации иронии. — Киев: Наукова думка, 1989. — 128 с.
4. Barth John. Life Story // Literature. macmillan Publishing Company, 1986. — С. 2144-2152.
5. Chimera. — New York: Random House, 1973. — 308 p.
6. Barthelme Donald. The Snow White. — Simon & Schuster, 1967. — 187p.
7. McCaffery L. The Metafictional muse: The Work of Robert Cover, Donald Barthelme, A. William H. Gass. — Pittsburg: Univ. of Pittsburg Press, 1982. — 300 p.

Aina Les'kiv. Linguistic Mechanism of the Creation of Comic Effect in the Works of "Black Humorists". The article dwells upon the linguistic peculiarities of comic effect creating by "black humorists". The research is based on two novels "Snow White" by Donald Barthelme, "Chimera" by John Barth and two short stories "Life Story", "Lost in the Funhouse" by John Barth. As the main stylistic devices used by the writers are irony and parody the main accent is laid on the means of their realization and correlation with humor and satire. The article aims at revealing the difference of usage of situational and associative irony and interaction between irony and parody.

Ірина Микитюк

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ПРОЦЕСІВ ВТОРИННОЇ НОМІНАЦІЇ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Вивчення особливостей функціонування стилістичних засобів на рівні тексту є частиною лінгвістичних досліджень текстотворчих функцій стилістичних та текстових прийомів, аналізованих у рамках лінгвостилістики та лінгвістики тексту.

Вторинні найменування персонажів художнього тексту базуються на асоціативному характері людського мислення: переосмислення значень у процесах вторинної номінації відбувається згідно з логічною формою тропів — метафори, метонімії, перифрази, порівняння тощо. Аналіз номінаційного аспекту значення мовних одиниць уможливує дослідження закономірностей їх уживання у мовленні. При функціональному підході, на думку А.Е. Левицького, номінаційні одиниці розглядаються як сутності, в яких об'єктивуються мислення та комунікація [2, с. 7]. За спостереженнями Е.С. Азнаурової, вторинна номінація виступає джерелом створення експресивно-образних та емоційно-оцінних стилістичних смислів [1, с. 90]. Т.М. Онопрієнко наголошує на важливості тропів для реалізації прагматичної настанови творів малого жанру, наприклад, оповідання [4, с. 358].

Мета нашої статті — виявити особливості актуалізації одиниць вторинної номінації персонажів художнього тексту на стилістичному рівні у складі засобів метафори, метонімії, перифрази, порівняння, оксюморона та градації. Матеріалом для дослідження послужили оповідання сучасних англійських письменників.

Метафоричні та метонімічні номінації

Характер співвідношення двох типів лексичних значень, які співіснують у слові, виступає основою для формування стилістичних прийомів, зумовлюючи їх поділ на такі види: 1) відношення за схожістю ознак (метафора); 2) відношення за суміжністю понять (метонімія).

У значенні вторинної номінації спостерігаємо експресивний компонент, тобто такий, що взаємодіє з емоційним та оцінним компонентами і яскраво втілюється у метафоричних і метонімічних номінаціях.

“Метафора — це твердження про ознаки об’єкта, виділені номінатором у значенні переосмислюваної мовної форми на основі аналогії” [5, с. 92]. Метафоричні номінації класифікуються за лексичним складом перенесених назв та стилістичною стратифікацією [6, с. 136-140]. За лексичним складом перенесених назв виділяємо такі групи метафоричних номінацій:

- 1) фауністичні номінації (назви тварин, птахів та інших живих істот);
- 2) флористичні номінації;
- 3) назви кулінарних виробів;
- 4) абстрактні іменники.

Наприклад, у ланцюжку вторинних номінацій головної героїні твору М. Лоуренс “Кам’яний ангел” натрапляємо відповідно до наведеної класифікації на такі лексеми:

1) *docile rabbit, pint-sized peacock, a fish on the slimed boards of a dock, an injured dog, a newborn gnat, an old malevolent crow, a prowling cat, bewildered moth, an overturned ladybug, an old brown caterpillar, a sea gull, an old hawk, a fish in a net;*

2) *a heedless and compelled maple;*

3) *mutton dressed as lamb, a trussed fowl;*

4) *nuisance, burden, wonder, fire, angel — M. Lawrence “SA”.*

В аналізованих художніх текстах простежуємо стерті метафоричні означення, що властиві не окремому автору, а лексичній системі та національній стилістичній нормі певної мови. Тут же засвідчені також індивідуальні метафори, що характеризують манеру мовлення адресанта та стиль автора, наприклад:

“She’s a little spitfire, sometimes, now,” said the Kid — O’Henry “GP”, P. 174.

You are a surgeon, we might say, who extracts Cupid’s darts when he shoots ’em into the wrong parties — O’Henry “HF”, P. 640.

Mrs. Fischer-Suymkins was the heliograph of the smart society parading corps — O’Henry “GC”, P. 447.

You little, lily-white, fine-haired, highly-polished piece of dumb sculpture — O’Henry “NRM”, P. 542.

Про метонімію йдеться тоді, коли мовні форми переосмислюються на основі суміжності самих позамовних об’єктів і об’єми понять збігаються у певних частинах. Метонімічні номінації групуються відповідно до відношень, що лежать в основі метонімічного переносу (матеріал, походження, локальні зв’язки). До найстійкіших серед них належить відношення “частина — ціле”, що лежить в основі синекдохи, коли персонаж номінується за певною характерною рисою зовнішності або деталями одягу. Так, в оповіданні О’Генрі “Роман біржового маклера” (O’Henry “The Romance of a Busy Broker”) самовпевнена молода леді отримує номінацію *the silver heart*, оскільки ця прикраса привертає найбільшу увагу:

The silver heart left the office, swinging and banging itself independently against the office furniture as it indignantly departed — O’Henry “RBB”, P. 73.

Основою метонімічного переносу може бути локальна ознака. У цьому випадку персонаж номінується за місцем народження, проживання, перебування тощо. Для таких номінацій основною є функція ідентифікації дійової особи, а функція характеристизації стає другорядною, або зовсім не реалізується, наприклад:

“This was the other one — the wedding-ring,” said the Texan holding the smooth, gold band on the palm of his hand — O’Henry “BCC”, P. 136.

У наведеному прикладі номінація персонажа *the Texan* слугує засобом його ідентифікації як жителя штату Техас.

Метонімічні номінації у структурі художнього тексту надають розповіді емоційно-стилістичного забарвлення, що видно з наступних прикладів:

If Ellesworth Remsen, ten-millionaire and Knickerbocker, had just rescued pomegranate blossoms and Scotch cap from possible death, where was policeman O’Roon? — O’Henry “BPR”, P. 140.

The potato girl was quite slim and small, and handled her potatoes as an old bachelor uncle handles a baby who is cutting teeth — O'Henry "TI", P. 361.

Метонімія у складі номінацій *pomegranate blossoms; Scotch cap; potato girl* сприяє образному зображенню персонажів, завдяки створенню у читача зорової уяви про них, одночасно виявляючи суб'єктивно-оцінне ставлення автора мовлення.

Прагматична спрямованість вторинних метафоричних та метонімічних найменувань полягає у створенні емоційно-оцінних стилістичних смислів.

Перифраз та номінації-порівняння.

Інтенсифікація певної риси персонажа, тієї його якості, яка стає важливою тільки з певної причини та за певних умов, забезпечується у вторинних найменуваннях уживанням стилістичних прийомів перифраза та порівняння.

Перифраз як один із видів варіативної номінації [3, с. 151] є результатом гіпогіперонімічних відношень між номінаційними одиницями різних рівнів, для яких характерні обов'язкова референтна спільність та семантичний зсув, зумовлений суб'єктивністю вибору найменування. Перифраз, зокрема, створює можливість по-новому характеризувати вже відомий читачеві персонаж та замінювати стандартне найменування персонажа описовим мовним зворотом, у якому зазначено його (персонажа) ознаки. Ці ознаки можуть бути різноманітними: вибір залежить від письменника, від того, які почуття викликає персонаж у нього та у дійових осіб художнього тексту, наприклад:

Your old man is too flapped and too slow to ever give you a punch — O'Henry "HT", P. 168.

"But what cause do you give him?" persisted the seeker after knowledge — O'Henry "HT", P. 169.

"I don't understand you, mister," said the green one — O'Henry "PP", P. 287.

Children are pestilential little animals with which we have to cope under a bewildering variety of conditions — O'Henry "CS", P. 321.

At his side sat the lady of Remsen's heart — O'Henry "BPR", P. 139.

У наведених прикладах перифраз *your old man* уживається для позначення чоловіка; *the seeker after knowledge* — допитливої людини; *the green one* — людини-новачка. Для позначення коханої О'Генрі вживає відомий перифраз *the lady of the heart*.

На відміну від традиційних словникових чи мовних перифразів, мовленнєві або стилістичні перифрази — це нова номінація героя, яка розкриває одну з його якостей, що ілюструють наведені нижче приклади:

And another was a by-product of this town of marionettes — O'Henry "MNY", P. 151.

"Oh, yes," said the small star-gazer — O'Henry "SR", P. 18.

The invader was a young man with light blue eyes — O'Henry "PP", P. 286.

Наші спостереження над мовною фактурою текстів свідчать, що у вторинній номінації перифраз може поєднуватися з іншими стилістичними прийомами, такими, як метафора, метонімія, порівняння. Наприклад:

The princess of silks and satins wiped a red drop or two from Raggles's brow with a fragrant cobweb — O'Henry "MNY", P. 152.

The vassal of Luck slid upon the seat by her side with complaisance — O'Henry "WAW", P. 607.

On Broadway, Raggles, successful suitor of many cities, stood, bashful, like any country swain — O'Henry "MNY", P. 150.

Номінація *the princess of silks and satins* є поєднанням стилістичних прийомів перифраза та метонімії; у найменуваннях *the vassal of Luck* та *successful suitor of many cities* перифраз поєднується з метафорою.

Плідним засобом характеристики персонажів у проаналізованих художніх текстах є порівняння. У низці вторинних найменувань вони сприяють розкриттю авторського світосприйняття, актуалізують суб'єктивно-оцінне ставлення письменника до персонажів художнього твору. Цей стилістичний прийом є способом характеристизації особи шляхом порівняння її з іншою особою чи предметом, що належить до іншого класу речей на основі спільності певної риси, наприклад:

Another type was a woman, tall, beautiful, clear as a steel engraving, goddess-like, calm, clothed like the princess of old, with eyes as coldly blue as the reflection of sun-light on a glacier — O'Henry "MNY", P. 151.

He collapsed onto the grass like a half-empty flour sack — J. Hurst "SI", P. 302.

Mary was like a large dark moth — D. Garnett "LDS", P. 164.

I save half my wages, and I'm as hard as a water-plug — O'Henry "MBPR", P. 685.

No one ever saw her glance at him, or him at her, and yet that smilingly good-natured wench became as mournful-silent and as silent-sullen as midnight pitch — Th. Wolfe "CT", P. 27.

Як бачимо, вторинні номінації у складі порівнянь сприяють посиленню експресивності художнього тексту, повнішому відображенню почуттів та емоцій персонажів, наближенню їх до читача.

Оксюморон та стилістична градація

До експресивних номінацій, утворених на семантичному контрасті, тобто взаємодії предметно-логічного та емоційного значення, належать номінації-оксюморони. Вони утворені за моделлю "прикметник + іменник" (*old boy, old girl*). Формально складові компоненти цих словосполучень мають антонімічні ознаки, хоча реально протиріччя цих компонентів уже майже не відчувається. Їх можна вважати усталеними оксюморонами, наприклад:

"That's just what I'm telling you, old boy," said the colonel — W.S. Maugham "GG", P. 222.

"Hello, old girl!" shouted Mr. Cassidy — O'Henry "HT", P. 169.

Brace up, Muriel, old gal, we're 'most there now! — O'Henry "JHM", P. 453.

У наведених прикладах оксюморони актуалізуються в позиції звертання і є маркерами ситуації спілкування між близькими людьми.

Grown woman! You crazy? She's a grown child, for Christsake! — J.D. Salinger "PMGE", P. 117.

Оксюморон у цьому прикладі є засобом вираження ставлення чоловіка до своєї дружини.

До експресивних номінацій, заснованих на принципі семантичної нерівності, відносимо номінації, в яких актуалізується стилістична градація, яка полягає у поступовому збільшенні емоційної напруги. Це стилістичне явище простежуємо при творенні номінацій як з негативною, так і з позитивною конотацією, наприклад:

You are a mummy. You are nothing but a... an Egyptian mummy. — N. Mailer "N", P. 760.

He was a hard man towards his neighbors, and even towards his sons: grasping, determined, and ambitious. — W. Carther "SWT", P. 40.

I'm married to the greatest living undeveloped, undiscovered actress, novelist, psychoanalyst, and all-around goddam unappreciated celebrity-genius in New York. — J.D. Salinger "PMGE", P. 115.

Проаналізувавши стилістичні аспекти функціонування вторинних найменувань персонажів у художньому тексті, ми дійшли висновку, що такі найменування використовуються для створення саркастичної чи гумористичної тональності розповіді, а також з метою відповідної стилізації.

Стилістична функція вторинного найменування проявляється у конкретних контекстуальних зв'язках, у які це найменування вступає в певному сегменті художнього тексту. Ці зв'язки збагачують номінацію додатковими емоційно-експресивними відтінками, нюансами, асоціаціями і дають підстави говорити про контекстуальне значення вторинних найменувань. Зв'язок між найменуванням та його мікроконтекстом набуває двобічного характеру: текст формує стилістичну багатогранність вторинної номінації, а номінація, в свою чергу, організовує текст. Такий складний асоціативний зв'язок сприяє розкриттю ідейного змісту художнього тексту, надає йому певного колориту та переконливості, характеризує персонажів, що наочно проявляється при розгляді вторинних найменувань персонажів проаналізованих нами коротких оповідань.

Сполучення вторинних найменувань зі стилістичними прийомами надають номінаціям позитивних чи негативних конотацій. У художньому тексті вторинні найменування персонажів здатні виражати думку, ідею, настрій, які організовують контекст і сприяють формуванню загальної тональності художнього тексту. Перспективою подальших досліджень є виявлення чинників, що визначають добір лексичних одиниць та стилістичних засобів, ключових для

розкриття суті відповідного персонажа та вагомих із погляду композиційної структури художнього тексту.

Література

1. Азнаурова Э.С. Стилистический аспект номинации словом как единицей речи // Языковая номинация. Виды наименований / Под ред. Б.А. Серебrenникова. — М.: Наука, 1977. — С. 86-128.
2. Левицкий А.Э. Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка: Монография. — К.: АСА, 1998. — 362 с.
3. Мідяна Т. Текстові особливості традиційних та індивідуальних перифраз // Вісник Львів. ун-ту. Серія іноземні мови. — 2002. — № 10. — С. 151-157.
4. Оноприенко Т.Н. Эпитет и прагматика художественного текста // Вісник Харківського нац. ун-ту. Серія романо-германська філологія. — № 567. — Лінгвістичні й дидактичні проблеми іншомовної комунікації. — Харків: Константа, 2002. — С. 354-360.
5. Языковая номинация. Общие вопросы / Под ред. Б.А. Серебrenникова. — М.: Наука, 1977. — 359 с.
6. Galperin I.R. Stylistics. — М.: Higher School Publishing House, 1971. — 343 p.
7. Lawrence M. The Stone Angel. — Toronto: McClelland & Stewart-Bantam, Ltd., 1978. — 275 p.
8. Maugham Somerset. Collected Short Stories. — London: Penguin Books, Ltd., 1992. — 445 p.
9. O'Henry. 100 Selected Stories. — Hertfordshire: Wordsworth Editions, Ltd., 1995. — 735 p.
10. Perrine's Literature. Structure, Sound, and Sense / Ed. by Thomas R. Arp. — N.Y.: Harcourt Brace College Publishers, 1998. — 1522 p.
11. Salinger J.D. Selected Stories. — М.: Progress Publishers, 1982. — 438 p.

Список скорочень використаних художніх творів:

1. Cather W. Sentimentality of William Tavener — SWT.
2. Garnett D. Letting Down the Side — LDS.
3. Hurst J. The Scarlet Ibis — SI.
4. Lawrence M. The Stone Angel — SA.
5. Mailer N. The Notebook — N.
6. Maugham W.S. Gigolo and Gigollette — GG.
7. O'Henry. A Ghost of a Chance — GC.
8. O'Henry. A Harlem Tragedy — HT.
9. O'Henry. Compliments of the Season — CS.
10. O'Henry. Jimmy Hayers and Muriel — JHM.
11. O'Henry. Madame Bo-peep, of the Ranches — MBPR.
12. O'Henry. Next to Reading Matter NRM.
13. O'Henry. The Badge of Policeman O'Roon — BPR.
14. O'Henry. The Buyer from Cactus City — BCC.
15. O'Henry. The Guilty Party — GP.
16. O'Henry. The Making of a New-Yorker — MNY.
17. O'Henry. The Poet and the Peasant — PP.
18. O'Henry. The Romance of a Busy Broker — RBB.
19. O'Henry. The Skylight Room — SR.
20. O'Henry. The Third Ingredient — TI.
21. O'Henry. While the Auto Waits — WAW.
22. Salinger J.D. Pretty Mouth and Green My Eyes — PMGE.
23. Wolfe Th. The Child by Tiger — CT.

Iryna Mykytyuk. Linguostylistic Devices of Functioning of Secondary Nominations Units in a Literary Text. The article deals with stylistic peculiarities of functioning of secondary nomination units in a literary text. The investigation is aimed at revealing stylistic devices of metaphor, metonymy, periphrasis, simile, oxymoron, gradation as powerful means of characters' nomination. The analysis proved that stylistic devices are used with the aim of creating sarcastic or humorous atmosphere and exposing the idea of a literary text.